

Alle driftsoperatører for ordinære mottak
Alle ordinære mottak

DERES REF

VÅR REF

DATO

25.10.2004

FØRINGER FOR MOTTAKSARBEIDET I 2005

Føringsbrevet for 2005 representerer trolig den største endringen fra ett år til et annet siden det første føringsbrevet ble sendt til driftsoperatører og mottak den 16. september 1996. Føringsbrevet for 2005 er i større grad et politikkdokument for mottaksfeltet enn tidligere føringsbrev.

Føringsbrevet har historisk sett vært et dokument hvor UDI ber driftsoperatører og mottak om å prioritere bestemte deler av mottaksarbeidet, enten fordi de vurderes som særskilte utviklingsområder, fordi det vurderes som nødvendig med en kvalitetsheving på de aktuelle områdene eller fordi det politisk sett er ønskelig med et særskilt fokus på områdene. Uansett begrunnelse, så har føringsbrevet angitt hvilke områder *mottakene* skal planlegge spesielt for og prioritere i det påfølgende år.

Føringsbrevet for 2005 er annerledes fordi det også angir hvilke områder *UDI* skal ha et spesielt fokus på. Det er en selvfølge at UDI har fokus på de områdene som driftsoperatører og mottak skal prioritere. Men ut over dette finnes det også områder som UDI vil jobbe særskilt med og som mottakene ikke nødvendigvis skal planlegge for på aktivitetsnivå – i alle fall ikke i første omgang.

På grunn av dette består føringsbrevet for 2005 av to hoveddeler. Den første delen omtaler områder som UDI vil ha et særskilt fokus på. Den andre delen omtaler de mer tradisjonelle føringsområdene.

Nedenfor følger en omtalte av tre områder som UDI vil rette et spesielt fokus mot i 2005.

De mottaksansattes rolle/etiske retningslinjer

Det vil trolig aldri bli satt et endelig punktum for diskusjonen om de mottaksansattes rolle i forhold til UDI så lenge mottak av asylsøkere er organisert som i dag. Det vurderer vi som positivt. Det er nettopp gjennom diskusjon og dialog vi får ny innsikt og beveger oss videre. UDI tar allikevel sikte på å sette et midlertidig punktum i 2005 gjennom å konkludere i den diskusjonen som har pågått over et par år.

Et sentralt tema i diskusjonen har vært i hvor stor grad mottaksansatte skal være informanter for UDI og på den måten også gi informasjon som vil kunne påvirke utfallet av en asylsak. Bestemmelsen i driftsreglementet om at den taushetsplikten mottaksansatte er pålagt ikke skal gjelde overfor UDI, representerer det formelle bruddet med en tradisjon hvor det har vært aksept for en stor grad av konfidensialitet i forholdet mellom mottaksbeboere og mottaksansatte.

UDI vil arbeide for at de mottaksansattes rolle klargjøres i 2005 med hensyn til viktige temaer som opplysningsplikt, taushetsplikt og lojalitet. Etter denne klargjøringen, blir det av vesentlig betydning at dette videreformidles til og forstås av mottaksbeboerne.

I forlengelsen av rollediskusjonen har det også vært arbeidet med etiske retningslinjer for de mottaksansatte. I henhold til kravspesifikasjonen skal alle mottak ha etiske retningslinjer. UDI tar i 2005 sikte på å ferdigstille en minimumsstandard for slike retningslinjer. Disse vil bygge på en internasjonal standard for *codes of conduct* som bl.a. benyttes i forholdet mellom FN og frivillige organisasjoner (NGO'er).

De etiske retningslinjene vil både regulere forholdet mellom de mottaksansatte og UDI som oppdragsgiver, og forholdet mellom mottaksansatte og beboerne. Det er utvilsomt slik at ansatte i mottak er i en maktposisjon i forhold til beboerne. Det er særdeles viktig at en slik posisjon ikke misbrukes. Pr. i dag ligger det an til at UDIs minstestandard for etiske retningslinjer vil omfatte en erklæring som den enkelte ansatte må skrive under på.

Psykisk helse

Psykisk helse er et tema som står høyt oppe på den politiske dagsorden, godt hjulpet av medias fokusering. En tverrdepartemental arbeidsgruppe utarbeidet i 2003 rapporten "Psykisk helse for asylsøkere og flyktninger i asylmottak". Den inneholder en rekke forslag til tiltak som har implikasjoner både for UDI, helsevesenet og for driftsoperatører/mottak.

Statlige mottak er ikke og skal heller ikke være behandlingsinstitusjoner. Samtidig er det slik at det bor mange mennesker med psykiske lidelser i mottak. Og det bor mange mennesker i mottak med opplevelser bak seg som gjør at de i løpet av oppholdet kan utvikle psykiske lidelser. Mottakene har en viktig rolle både når det gjelder forebyggende arbeid og samarbeid med helsevesenet for å ivareta disse personene.

UDI har for kort tid siden tildelt et prosjekt til SINTEF i samarbeid med Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). Oppdraget går ut på å utrede hvilke forhold i de ordinære mottakene som bidrar til et godt psykososialt miljø, herunder å beskrive elementer/modeller for god praksis i mottak med særlig fokus på forebygging av psykiske problemer hos mottaksbeboerne og forhold som øker deres mestringssevne. Vi føler oss sikre på at mange mottak allerede driver et godt psykososialt arbeid gjennom sitt beboerrettede arbeid. Samtidig er vi også sikre på at mange mottak vil kunne ha god nytte av resultatene av et slikt prosjekt når de foreligger ved årsskiftet.

Den ovenfor omtalte rapporten legger også opp til et tettere samarbeid mellom UDI, de regionale helseforetakene og de psykososiale teamene når det gjelder psykisk helse i mottak. Dette vil bl.a. komme til uttrykk gjennom en landsdekkende konferanse om psykisk helse i år og regionale konferanser i 2005. Årets konferanse er kun for de nevnte instansene, mens de regionale

konferansene i 2005 også vil ha mottaksansatte som målgruppe. Siktemålet med konferansene er både kompetanseheving og nettverksbygging.

Et annet tiltak i rapporten er en vurdering av behovet for tiltak rettet inn mot barn og unge i mottak når det gjelder psykisk helse. Her er det nedsatt en arbeidsgruppe med deltakelse fra flere departementer og direktorater som starter sitt arbeid i disse dager.

Og endelig har Senter for krisepsykologi i Bergen fått i underkant av 1 million kroner til prosjektet Familiesamlinger i mottak. Dette omfatter bl.a. samlinger på mottak med foreldreveiledning og gruppeterapi med barn, samt undervisning til personell i det ordinære tjenesteapparatet, inklusive ansatte på mottak.

Regjeringen går i sitt forslag til statsbudsjett for 2005 inn for å bevilge penger til etablering av mottak som skal ha tilstrekkelig med faglige ressurser, være døgnbemannet og ha en høvelig lokalisering i forhold til det psykiske helsevernet og andre relevante hjelpeinstanser, slik at en bedre kan følge opp beboere med særskilte behov.

Økonomikontroll

Riksrevisjonen har påpekt et behov for at UDI har en bedre økonomikontroll av statlige mottak. Dette gjelder først og fremst økonomiske og administrative rutiner knyttet til pengereglements-økonomien. UDI vil følge opp dette i 2004/2005.

Mottakene skal i 2005 vie særskilt oppmerksomhet til følgende fagområder:

- barn og ungdom
- bosetting
- lokalsamfunnsarbeid

Føringsbrevet innfører ingen nye krav til arbeidet på disse fagområdene, men peker på sider ved dem som det vil være særlig viktig å rette oppmerksomheten mot. Utvelgelsen av områdene er basert på politiske føringer og UDIs vurdering av tilstanden i mottakene.

Barn og ungdom

Mål: strukturere og målrette tiltak som bidrar til en trygg og meningsfylt hverdag under mottaksoppholdet. For enslige mindreårige er målet utvidet til også å omfatte å sikre omsorg for denne gruppen. (Kravspesifikasjonen punkt 4.1 og 4.2).

Barn og ungdom er en særlig sårbar gruppe i mottak. For at barn og ungdom skal ha en trygg hverdag må mottakene være særlig årvåkne overfor omstendigheter og situasjoner som kan eksponere dem for overgrep eller lede til kriminell adferd og/eller sosial marginalisering.

I de tilfeller hvor mottaket er bekymret for barn eller ungdoms utvikling, trygghet eller sikkerhet, har UDI en klar forventning om at mottakene rapporterer dette til UDI og til de sektormyndighetene som har et oppfølgingsansvar.

Ungdom har behov for, og krav på, tilrettelagt informasjon som er i henhold til innholdet i informasjonsprogrammet for voksne. Ungdom skal også sikres påvirkningsmulighet på aktivitets- og informasjonstilbudet ved mottakene.

Barn og ungdom er foreldrenes ansvar, og mottakene skal tilrettelegge for at foreldrene kan ivareta sitt foreldreansvar i Norge. En viktig forutsetning for dette er kunnskap om hvordan det norske samfunnet fungerer. Sammen med kunnskap om oppvekst og oppdragelse under nye forhold i Norge, vil dette sette foreldre bedre i stand til å veilede og støtte barna ut fra den virkeligheten barn og foreldre må forholde seg til under sitt opphold i Norge.

Spesielt for enslige mindreårige

For barn og ungdom uten foreldre i Norge er det mottakene (i samarbeid med eventuelle følgepersoner) som har ansvar for å yte den daglige omsorgen. Det innebærer bl.a. at mottaksansatte – i samarbeid med hjelpevergen – må ivareta det ansvaret som foreldrene normalt har. Dette stiller helt spesielle krav til oppfølging og årvåkenhet, og til den enkelte ansattes bevissthet rundt forhold som kan være til skade for den mindreårige.

Mottakene skal i 2005

- sikre at mottaket har skriftlige rutiner for sitt arbeid med barn og ungdom som omfatter rutiner for informasjon til UDI og aktuell sektorinstans
 - ved mistanke om at barns/ungdoms trygghet eller sikkerhet er i fare
 - hvis sektormyndighetene ikke gir et tilbud som er i samsvar med de forventninger som kan stilles til dem
- for aldersgruppa 12-18 år skal mottakene utarbeide tilrettelagt informasjon om samme tema som informasjonsprogrammet for voksne, kombinert med praktiske aktiviteter
- utvikle metoder for å formidle kunnskap om rettigheter, plikter og forventninger i forhold til barnehage, skole og fritid til foreldre

Bosetting

Mål: bidra til rask og god bosetting (Kravspesifikasjonen punkt 3.4).

De aller fleste voksne beboere i statlig mottak med oppholdstillatelse vil i 2005 bli bosatt til et introduksjonsprogram. Dette skal mottakenes bosettings- og kvalifiseringsarbeid forberede den enkelte på. Kvalifiseringsplanens fokus på "hva vil jeg" bør ligge til grunn ved valg av bosettingskommune og arbeidsområdene bosetting og kvalifisering henger således tett sammen.

Spesielt for enslige mindreårige

Personer som fyller 18 år innen to år etter bosettingstidspunktet, kan ha rettigheter i forhold til introduksjonsloven. Det er derfor viktig at mottakene også informerer denne gruppen om rettigheter og plikter etter introduksjonsloven. For enslige mindreårige skal *Individuell kartleggings- og tiltaksplan* benyttes både under mottaksoppholdet og i bosettingsarbeidet.

Mottakene skal i 2005

- sikre informasjon til bosettingsklare om introduksjonsordningen og om rettigheter og plikter for deltakere i ordningen
- implementere ny *Individuell kartleggings- og tiltaksplan* i kvalifiserings- og bosettingsarbeidet for enslige mindreårige
 - herunder sikre at de som har kartleggingsansvaret i mottak innehar den nødvendige innsikt og forståelse for hvordan og hvorfor kartlegging skal gjennomføres
- sikre at kvalifiseringsplanenes fokus på "hva vil jeg" legges til grunn ved valg av bosettingskommune

Lokalsamfunnsarbeid

Målformuleringen fra fjorårets føringsbrev videreføres: et godt lokalsamfunn og et godt mottak for alle.

Ett av funnene i Statistisk sentralbyrås (SSB) undersøkelse av den norske befolkningens holdninger til innvandrere og innvandring fra 2003, er at personer som har kontakt med innvandrere har mer positive holdninger til innvandrere enn personer uten slik kontakt. SSB mener å finne at holdninger til innvandrere blir mer avslappet og normalisert gjennom erfaring med en mangfoldig befolkning.

Mottakene skal i 2005

- utvikle tiltak som fremmer kontakten mellom mottaksbeboere og lokalsamfunn
- utvikle tiltak for å fremme toleranse og respekt beboerne imellom og mellom beboere og ansatte

Under dette punktet gjør vi også oppmerksom på at UDIs tredje rapport om rasisme og etnisk diskriminering i Norge fokuserer på lokalsamfunn med asylmottak. Rapporten utgis senere i høst og vil forhåpentligvis kunne gi inspirasjon og gode grep til et godt lokalsamfunnsarbeid.

I henhold til kravspesifikasjonen skal mottakene planlegge for hele sin virksomhet. Ved innsendelse av årsplaner for 2005 ber vi om at den samlede planen oversendes. Vedlagt finnes planskjemaer som er tilpasset dette. Planskjemaene kan hentes på UDIs hjemmesider.

Lykke til med planleggingen for 2005!

Med hilsen
Utlendingsdirektoratet

Skjoldvor Fjeldvær
avdelingsdirektør

regiondirektør